

A főváros hálája

Kiket választott Buda díszpolgárokká 1830-tól az egyesítésig

Budapest polgári koszorúja címen nagy tanulmánya jelent meg dr. Wildner Ödönnek, a főváros volt alpolgármesterének. Mint Wildner minden írása, ezek a fejtegetések is rendkívül érdekesek és kultúrhistoriai szempontból igen értékesek. Rövidre fogva itt következnek a tanulmány egyik fejezetének fontosabb megállapításai:

Fővárosunknak nem volt és nincs meg az a joga, hogy az érdemek elismerésének külső jeléül címeket, rangokat, érdemjeleket adományozzon. Ez tudvalevőleg felségjog. Budapestnek még afféle metálliája sincs, mint Bécsnek a „Salvator-Medaille“-ja. Mindazonáltal vannak eszközei, amelyekkel polgárai érdemeit még életükben honorálhatja. Nem szólnak az érzelmeiről (köztisztviselő, rokonszenv, sőt közszeretet), amelyeket a közönség képviselőtestületei, valamint a hatóságok a haza, vagy a főváros körül érdemes polgárok iránt táplálnak és feléjük sugároznak. Ennek az igazi „népszerűség-fluidum“-nak melegét minden különösebb akció, külső jel nélkül is lépten-nyomon érezniök kell a ritka illetőknek. Ezek közötti legáltalánosabb a díszpolgárság adományozása.

A díszpolgárság vagy másként: tiszteleti vagy tiszteletbeli polgárság, régebben — 1848-ig — városi vonatkozásban analóg jogosítás volt azzal, amit országos vonatkozásban az ünnepélyes honfűrésítés (indigenátus) jelentett. Amint ezzel járt a született honpolgárok jogaiban való részesülés, úgy a díszpolgársággal járt a rendes polgárok jogaival való felruházás.

Régebben, a városi polgári kiváltságok korszakában, nemcsak díszes formalitást és megtisztelést, erkölcsi értéket jelentett, — mint 1848 után és ma is jelent — hanem reális, anyagiakban is nyilvánuló jogokat és értékeket is. A díszpolgár ugyanis részesült a rendes városi polgárok minden kiváltságos jogában, mégpedig a polgárok közé való beletartozás fáradozásai és rendes anyagi költségei nélkül.

Buda díszpolgárai 1830 és 1872 között, az adományozás kelte szerinti sorrendben a következők voltak:

1. *Mérey Sándor* pozsonyi főispán, majd helytartótanácsi alelnök, királyi biztosítási alelnök.

2. *Esterházy Pál Antal herceg*. A kitüntetés idején, mint londoni nagykövet és a bécsi udvar első megbízottja, a független Belgium szervezését előkészítő londoni konferencián nagy szerepet játszott. Magyarország legnagyobb földbirtokosa volt és valóban fejedelmi fényt űzött. A művészetek nagy barátja. Gazdag képtárát, rajz- és metszgyűjteményét gróf Desseffy Emil, akadémiai elnök kérésére Bécsből az Akadémia tit. palotájába helyezte át és azt 1865-ben nyitotta a közönségnek. A nemzet az 1. XI. t.-c. értelmében örökösétől, Esterházy Miklós hercegtől 1,100.000 forintért megváltotta a gyűjteményt és az Országos Szépművészeti Múzeum alapul szolgálta. Esterházy Pál herceg konferencián is résztvett, 1848-ban az első független felső minisztériumban külügyminiszter választásával fennálló viszonyok mielőtt.

3. *Sina Simon báró* az 1838-iki nagy árkárosultjainak javára tett 40.000 forint-adományáért.

4. *Eötvös Ignác báró* tárnokmesteri működéséért. Nagy írónak és népnevelésünk megszervezőjének apja. 1836—1841-ig fővárosi tárnokmester, tehát Buda, mint tárnoki város hatósága.

5. *Dietrich Manó báró*, katonai közszolgálat és a város körül szerzett érdemeiért. Hatvanégy évig volt katoná, ötvennyolc évig a városi tanács tagja, a Mária Terézia-rend vi-

téze; Budán mint tüzér altábornagy szerepelt.

6. *Bezerédj István*,

7. *Deák Ferenc*,

8. *Eötvös József báró*,

9. *Klauzál Gábor*,

10. *Szemere Bertalan*,

11. *Szentkirályi Móric*,

12. *Zsedényi Eduárd*.

Valamennyien 1845 május 19-én, a haza és különösen a városok ügyeinek előmozdítása körül szerzett érdemeikért. Csupa nagy név, nemzeti liberalizmusunk küzdő és egyszersmind virágkorából. Zsedényi kivételével mind a bécsi politika ellenzéke. Buda kitüntetése tehát szintén ellenzéki nyilvánulátszámba mehetett. A „városok ügyeinek előmozdítása körül szerzett érdemek“ kitétel az 1843—44-i városi törvényjavaslat előkészítése Pest városa is díszpolgárává választotta.

13. *Külkey Henrik* ügyvéd, a jótékony intézetek körül való működéséért; egyidejűleg Pest város díszpolgárává választotta.

14. *Szentiványi Vince* királyi biztos működéskéért. Volt helytartótanácsos; az abszolutizmus alatt „tartományi“ főbiztos.

15. *Török Bálint* királyi biztos működéskéért.

16. *Stáhl Ignác dr.*,

17. *Steinmössler N. dr.*,

18. *Würtler N. dr.*

Mindhárman József nádornak osvosi ápolása és gyógyítása körül szerzett érdemeikért. (A népszerű nádor azonban nemsokára, 1847 január 13-án elhunyt.)

19. *Grüne Károly gróf*,

20. *Haynau Gyula báró*,

21. *Schwarzenberg Félix herceg*.

Mindhárman 1850 március 4-én kapta meg a kitüntetést. Egy pillantás nevékre és a „kitüntetés“ dátumára megvilágítja, hogy korántsem magyar hazafiúi és a főváros körül szerzett érdemeikért és legkevésbé sem spontán lelkesedésből választották meg őket. Megválasztotta a bécsi abszolut kormánytól a város képviselőjére állított közsérganács és bizonyosan ezt is diktátum alapján tette.

22. *O'Donnel Miksa* (gróf) őrnagy szárnysegéd és

23. *Eitnerich József* bécsi mészáros.

Mindhárman I. Ferenc József megmentéséért. 1853 február 18-án Libényi János, csákvári szabólegény Bécsben az uccán késéssel támadt a királyra és nyakát hátul megsebezte. Az említett szárnysegéd és a bécsi polgár bátor fellépésükkel ártalmatlanná tették a merénlyöt. Ezt február 26-án felakasztották. A két mentőt Bécs, Prága, Laibach és a két magyar testvérváros díszpolgárává választotta. — O'Donnel grófságot, a hadsereg től díszpajzsot, királyunk anyjától, Zsófia hercegnőtől pedig egy gyűrűt kapott emlékképpel a felírással: „Isten fizesse meg“. A gyűrűbe az uralkodó bevértet hajából egy fürt volt belefoglalva. O'Donnel 1859-ben, mint vezéredőrnagy vonult nyugalomba.

24. *Bach Sándor* (báró) és

25. *Geringer Károly* magyarországi helytartó

26. *Ganz Ábrahám*, 1863 augusztus 3-án lett díszpolgár a jótékonykodás körül szerzett érdemeikért, de az okiratot csak 1866-ban juttatták kezébe. Svájcban, mint vasöntő munkás vándorolt be és egyidejűleg a Józsefműhelyben dolgozott. 1844-ben Budán kis műhellyel önállósította magát, de utóbb már a Lánchíd vastartóit és a szegedi vasúti híd oszlopait készítette. 1854-ben föltalálta a kéregöntésű vasúti kereket. Vállalatát egyre nagyobb keretekben (vasúti alkatrészek, malomberendezések stb.) fejlesztette kitérő munkatársaisal (Mechwart András stb.), míg a kis magból lassanként világvállalat nőtt ki. Érdekes, hogy Ganz nem ipari, hanem jótékonykodásért lett díszpolgárrá. (A „tisztas ipar“ akkor még nem volt szalonképes?)